

---

# El Dret privat

---

## Concepte, matèries i principis

PID\_00246666

Jorge Zamora Valle

---

Temps mínim de dedicació recomanat: 3 hores

---



**Jorge Zamora Valle**

Advocat i Professor de Dret civil a la  
Universitat de Barcelona

# Índex

<b>Introducció.....</b>	<b>5</b>
<b>Objectius.....</b>	<b>6</b>
<b>1. Concepte de Dret privat i distinció del Dret públic.....</b>	<b>7</b>
<b>2. Matèries que componen el Dret privat.....</b>	<b>9</b>
2.1. Dret civil .....	9
2.2. Dret mercantil .....	10
2.3. Dret laboral .....	11
2.4. Dret internacional privat .....	12
<b>3. Els diferents Drets civils que coexisteixen a Espanya.....</b>	<b>13</b>
3.1. El repartiment de competències de la Constitució espanyola ....	13
3.2. El principi de territorialitat dels Drets autonòmics .....	14
3.3. El caràcter supletori del Dret civil denominat comú .....	15
3.4. El caràcter de Dret comú en el Dret civil .....	15
3.5. Les normes per resoldre els conflictes de lleis .....	17
3.5.1. Conflictes de Dret internacional privat .....	17
3.5.2. Conflictes de Dret interregional .....	18
<b>4. El Dret civil català.....</b>	<b>19</b>
<b>5. Les fonts del Dret privat.....</b>	<b>21</b>
<b>6. L'aplicació i eficàcia de les normes jurídiques.....</b>	<b>23</b>
6.1. La vigència .....	23
6.2. La ignorància del Dret .....	24
6.3. Les regles d'interpretació .....	24
6.4. L'equitat .....	24
6.5. L'analogia .....	25
<b>7. Els principis del Dret civil.....</b>	<b>26</b>
7.1. El principi dispositiu .....	26
7.2. El principi de la bona fe .....	27
7.2.1. La prohibició de l'abús de dret .....	28
7.2.2. La doctrina dels actes propis .....	28
7.3. El frau a la llei .....	29
<b>8. El temps en el Dret civil.....</b>	<b>30</b>
8.1. El còmput del temps .....	30

---

8.2. La prescripció extintiva i la caducitat .....	30
<b>Exercicis d'autoavaluació.....</b>	<b>33</b>
<b>Solucionari.....</b>	<b>34</b>
<b>Bibliografia.....</b>	<b>35</b>

## **Introducció**

En aquest mòdul analitzarem què és el Dret privat, partint de què és el Dret i de la distinció entre Dret públic i Dret privat. Així mateix, veurem quines branques existeixen dins del Dret privat.

Ens centrarem sobretot en el Dret civil, com part general del Dret privat, explicant per què existeixen diferents Drets civils a Espanya, a més de les regles per a la seva aplicació.

Exposarem breument els principis que regeixen en el Dret civil (aplicables a tot el Dret privat).

I finalment, després d'exposar la incidència del pas del temps en aquest Dret i com es computa, explicarem dues institucions relacionades i les diferències entre elles: la prescripció i la caducitat.

## Objectius

Els objectius que ha d'aconseguir l'estudiant en acabar aquest mòdul són:

1. Saber diferenciar entre Dret públic i Dret privat i conèixer les diferents branques que componen el Dret privat.
2. Entendre per què hi ha diferents Drets civils a Espanya.
3. Comprendre la noció de font del Dret i la funció de la jurisprudència, l'analogia i l'equitat.
4. Distingir els conceptes de vigència i aplicabilitat d'una norma jurídica, a més de conèixer els criteris d'interpretació i la incidència del desconeixement del Dret.
5. Saber quins són els criteris que determinen l'aplicació d'una norma i distingir entre la seva aplicabilitat territorial, com a Dret comú o pel principi de supletorietat. Diferenciar entre un conflicte de lleis internacional i interregional.
6. Conèixer els principis de Dret civil i la seva funció. Entendre el concepte de Dret dispositiu i ser capaç de diferenciar-lo del de Dret imperatiu.
7. Saber distingir entre el còmput civil i el còmput processal del temps. Diferenciar els conceptes i funcions que compleixen la prescripció i la caducitat.

## 1. Concepte de Dret privat i distinció del Dret públic

Ens hem preguntat mai per què existeix el Dret? O, el més important, què és? Atès que la humanitat viu en societat, es fan necessàries una sèrie de normes que regulin aquesta convivència; d'aquí l'aforisme llatí *ubi societas, ibi ius*<sup>1</sup>, ja que sense normes l'home no pot viure en societat. I és aquí on el Dret, en el seu sentit objectiu, compleix el seu paper fonamental.

<sup>(1)</sup>En llatí, «on hi ha societat, hi ha Dret».

Però per què parlem de Dret en el seu sentit objectiu? Perquè el terme *Dret* pot ser entès des de dues vessants:

1) D'una banda, el Dret en sentit objectiu. Aquest és el conjunt o sistema de regles de conducta que són obligatòries per a una societat determinada i que són susceptibles de ser imposades coactivament, tota vegada que aquesta societat concreta les ha fixat i dotat d'aquest caràcter. Per gaudir d'aquest caràcter, aquestes normes han d'haver estat dictades pels subjectes o organismes que gaudeixen de poder per dotar del caràcter jurídic a aquestes normes: aquells a qui la societat mateixa els ha concedit aquest poder.

2) I d'altra banda, el dret en sentit subjectiu. Aquest és la facultat que es concedeix a algú per reclamar o exigir el compliment d'alguna cosa que li concedeix el Dret objectiu: a allò que ens referim amb la típica expressió «tinc dret a...».

### «Dret» davant de «dret»

Cal notar que, a efectes d'aquesta distinció —i així ho fem en aquest lloc—, és habitual que el concepte de Dret s'escriu en majúscula per referir-se al Dret en sentit objectiu i en minúscula per referir-se al dret en sentit subjectiu.

Assenyalada aquesta distinció, ens centrarem en el Dret en sentit objectiu (al qual des d'aquest moment anomenarem simplement Dret) amb el fi de concretar què és el Dret privat, objecte d'aquesta assignatura.

Així, del Dret poden establir-se múltiples classificacions, però una de les més importants és la que distingeix entre Dret públic i Dret privat. La seva distinció es fonamenta en el fet que en la societat en què vivim hi ha diversos organismes dotats d'un poder públic (de *imperium*). I cada cop que el Dret regula les relacions que es donen en la nostra societat, quan aquesta relació es dona entre persones sense aquest poder públic i organismes dotats d'aquest *imperium* estem davant el Dret públic i, en el cas contrari, és a dir, quan les relacions són entre particulars (subjectes sense *imperium*), aquestes són regulades pel Dret privat.

En resum:

a) El Dret públic regula les relacions dels ciutadans amb l'Estat o amb les administracions públiques (a més de les relacions d'aquests organismes amb poder públic entre ells), relacions en què aquests ens públics actuen amb aquest *imperium* i, com afegit, ho fan en compliment de la seva funció: la de perseguir uns interessos generals o públics.

No obstant això, no sempre que un ens públic actua ho fa amb aquest *imperium*, ja que els organismes públics també poden dur a terme actes com particulars.

Un ajuntament realitza un contracte d'arrendament per allotjar a un visitant que ve a donar una sèrie de conferències als regidors. En aquests casos, aquesta actuació (el contracte d'arrendament) de l'organisme públic vindrà regulada pel Dret privat.

En el sentit exposat, formen part del Dret públic les següents branques del Dret:

- El Dret administratiu.
- El Dret financer i tributari.
- El Dret laboral, en tot allò que regula la relació de treballador i empresari amb la seguretat social i amb altres organismes públics de control de les relacions laborals.
- El Dret processal.
- El Dret penal.

b) Per la seva banda, el Dret privat regula les relacions entre les persones sense *imperium*, que són relacions en clau d'igualtat i en les quals es persegueixen uns interessos particulars.

D'aquesta manera, formen part del Dret privat les següents branques del Dret:

- El Dret civil.
- El Dret mercantil.
- El Dret laboral, pel que fa a la relació de treballador i empresari que ve plasmada en el contracte de feina.
- El Dret internacional privat.

En el següent apartat analitzarem cadascuna d'elles.



## 2. Matèries que componen el Dret privat

### 2.1. Dret civil

Podem definir el Dret civil com el conjunt de normes que regulen la persona en la seva relació, tant des del punt de vista personal com patrimonial, amb altres persones, sense que hi hagi una qualificació especial en aquestes persones ni en aquesta relació; així mateix, el Dret civil també regula la relació de la persona amb el seu patrimoni i a la persona com a tal.

El Dret civil és la branca del Dret privat de més envergadura, sent el Dret privat general, ja que:

a) És Dret privat, ja que regula relacions entre particulars que no gaudeixen d'*imperium*. Per aquest motiu, com el Dret privat s'ocupa d'interessos particulars —a diferència del Dret públic, que s'ocupa d'interessos generals—, es concedeix a aquests particulars un ampli marge d'autoregulació de les seves relacions: per aquest motiu la majoria de les seves normes són dispositives. En el Dret privat la majoria de normes són dispositives, excepte en aquells sectors en què es regulen qüestions d'ordre públic (p. ex. en Dret civil de família) o en els quals es pretén protegir determinades persones (els treballadors, els consumidors, els arrendataris d'habitatge, etc.); en aquests supòsits, el Dret regula amb normes imperatives (també anomenades normes de *ius cogens*) que no poden ser modificades pels particulars.

b) Dins el Dret privat, és el Dret privat general, ja que regula les relacions entre particulars que, a banda d'aquesta personalitat, no ostenten cap qualitat especial (empresaris o comerciants, treballadors, persones vinculades amb un altre Dret internacional). Així, les altres branques del Dret privat regulen sectors específics que s'apliquen a un determinat tipus de persones (d'aquí que puguem dir que es tracta de Drets privats especials), i, en cas de no estar davant de persones d'aquesta condició, aplicarem les normes del Dret civil.

Aquest caràcter de Dret privat general del Dret civil té a més altres conseqüències:

- Que en les normes de dret civil es regulin els principis generals de tot el Dret privat que són aplicables a la resta de branques.

#### Normes dispositives

Entenem com a normes dispositives aquelles que els particulars poden modificar establint, per a les relacions a què s'apliquen, una regulació diferent (poden disposar-ne); això suposa que aquestes normes només són aplicables a la seva relació si els particulars no han fixat una regulació diferent.

- Que el Dret civil tingui respecte a la resta de Drets privats un caràcter supletori, és a dir, que les normes pertanyents al Dret civil d'una matèria concreta s'apliquin quan aquesta matèria concreta no vingui regulada en aquesta altra branca del Dret privat.

Amb tot això, el Dret civil s'ocupa de les següents matèries o es divideix en les següents branques:

- La part general del Dret civil: en què es fixen els principis del Dret civil, i, per tant, de tot el Dret privat.
- El Dret civil de la persona: que regula a la persona com a tal, les seves capacitats i aptituds, els seus drets com a persona, etc.
- El Dret civil d'obligacions i contractes: que s'ocupa de les obligacions i drets que neixen a les persones com a conseqüència de la seva relació amb altres, sent el contracte el mecanisme principal —que no l'únic— del que neixen aquestes obligacions i drets personals.
- El Dret civil de béns o de drets reals: que reglamenta els drets i facultats de la persona amb les coses o béns.
- El Dret civil de la família: les relacions de les persones amb altres persones entre les quals es crea un vincle familiar, com es creen aquests lligams i quins drets i obligacions neixen d'aquest vincle familiar.
- El Dret civil de successions: que, respecte a les persones físiques, regula el destí del seu patrimoni després de la seva mort, és a dir, la destinació del conjunt dels drets i obligacions que tingués aquesta persona.

## **2.2. Dret mercantil**

A diferència del Dret civil, el Dret mercantil és un Dret privat especial, ja que s'ocupa de les relacions d'un determinat tipus de persones: les que ostenten la qualitat d'empresaris.

Per empresaris podem entendre aquelles persones l'activitat de les quals consisteix, a grans trets, a realitzar actes de comerç, sent aquests actes els consistents en produir o distribuir béns o serveis en el mercat. El Dret mercantil s'ocupa de la regulació d'aquesta activitat empresarial o comercial i de l'estatut jurídic de l'empresari.

En síntesi, es pot definir el Dret mercantil com el conjunt de normes que regulen l'empresari en la seva activitat econòmica, tant des del punt de vista de la seva existència i funcionament com a empresari, dels actes de comerç que realitza, i dels drets i obligacions que neixen de les relacions que es produeixen per la seva activitat.

El Dret mercantil es troba dividit en diverses matèries, entre les quals podem citar:

- L'estatut jurídic de l'empresari.
- El Dret de societats.
- El Dret de la competència: lliure competència, competència deslleial, etc.
- El Dret de la propietat industrial: marques, patents, etc.
- El Dret dels títols valor, com ara xecs, pagarés, lletres de canvi, etc.
- El Dret de les obligacions i contractes mercantils.
- El Dret bancari.
- El Dret d'assegurances.
- El Dret del mercat financer.
- El Dret concursal.
- El Dret de la navegació (marítima i aèria) i de l'ordenació dels transports terrestres.

### **2.3. Dret laboral**

També el Dret laboral és un Dret privat especial, almenys en la part que regula la relació entre l'empresari i el treballador, ja que regula les relacions entre persones amb aquest caràcter: l'anomenada relació laboral. No obstant això, atès que el Dret laboral persegueix amb la seva regulació protegir la part que considera feble en aquesta relació (el treballador), a diferència del que passa amb els Drets civil i mercantil, les seves normes no són majoritàriament dispositives, sinó que tenen un caràcter imperatiu per a l'empresari pel que fa als drets concedits als treballadors.

En el seu vessant de dret privat, el Dret laboral està format pel conjunt de normes que regulen aquesta relació laboral entre l'empresari i el treballador. I la relació laboral es defineix com aquella en la qual una persona (anomenada treballador) s'insereix de forma voluntària dins d'una organització (empresa o empresari) per a desenvolupar un treball a canvi d'un salari, realitzant aquest treball de forma dependent i aliena, sense assumir els riscos del seu treball, que són assumits per l'empresari, ni altres beneficis més enllà del seu salari, i atenent a les ordres i pautes que l'empresari li marqui, sent aquest últim qui organitza i dirigeix el treball.

## 2.4. Dret internacional privat

Finalment, hem de fer esment al Dret internacional privat. Aquesta és una branca del Dret que estableix, entre altres coses, les regles per determinar quines normes són aplicables a aquelles relacions entre particulars que venen vinculats a diferents sistemes jurídics, és a dir, als Drets de diferents estats. És a dir, tracta d'aquells supòsits en què en la relació existeix el que s'anomena un element internacional, el qual provoca la disjuntiva entre aplicar el Dret d'un o altre país, concedir competència als jutjats i tribunals d'un o altre país, etc.

### Exemple

Un cas de Dret internacional privat seria la relació que es dona entre persones amb diferent nacionalitat o amb residència en diferents estats, quan el contracte s'ha celebrat en un país diferent d'aquell on s'ha de complir, etc.

El Dret internacional privat es divideix entre altres en les següents matèries:

- Les regles de competència judicial internacional, en virtut de les quals es determinen de quin Estat són competents els jutjats o tribunals que han de conèixer d'un litigi en el qual hi ha un element internacional.
- Les regles de llei o Dret aplicable, d'acord amb les quals es determina la normativa de quin Estat es pot aplicar a una relació entre particulars en la qual hi ha un element internacional.
- Les regles de reconeixement i execució de resolucions dictades per l'autoritat d'un Estat en un altre, etc.

### 3. Els diferents Drets civils que coexisteixen a Espanya

Des del punt de vista del Dret civil, Espanya és un Estat plurilegislatiu, ja que no hi ha un únic Dret civil, sinó vuit sistemes jurídics o Drets civils diferents:

- 1) El Dret civil denominat comú, que és aquell que s'aplica quan no sigui aplicable un altre específic.
- 2) El Dret foral d'Aragó.
- 3) El Dret civil de Catalunya.
- 4) El Dret civil de la Comunitat Valenciana.
- 5) El Dret civil de Galícia.
- 6) El Dret civil de les Illes Balears.
- 7) El Dret foral de Navarra.
- 8) El Dret civil del País Basc.

L'amplitud i desenvolupament de cadascun d'aquests Drets no és idèntica, ja que depèn de dos factors: en primer lloc, del desenvolupament que cadascuna de les comunitats autònomes hagi realitzat del seu propi Dret; i, en segon lloc, de la capacitat que tinguin per fer-ho, que els ve marcada per la Constitució espanyola.

#### Dret foral

Per distingir-se del Dret civil denominat comú, a la resta dels Drets civils se'ls qualifica com forals o especials.

#### 3.1. El repartiment de competències de la Constitució espanyola

La Constitució espanyola «empara i respecta els drets històrics dels territoris forals», fixant que la «actualització general del dit règim foral es durà a terme, en el seu cas, dins el marc de la Constitució i dels Estatuts d'autonomia». (Disposició addicional de la Constitució espanyola de 1978.)

En aquest sentit, respecte al Dret civil, si bé la Constitució espanyola estableix que l'Estat té competència exclusiva en matèria de legislació civil, realitza l'excepció següent a l'article 149.1.8a: «sens perjudici de la conservació, modificació i desenvolupament per part de les Comunitats Autònomes dels drets civils, forals o especials allà on n'hi hagi».

Segons aquesta regla, les comunitats autònomes on en promulgar-se la Constitució espanyola existia un Dret civil propi poden conservar-lo, modificar-lo i desenvolupar-lo; però no poden fer-ho la resta de comunitats autònomes.

No obstant això, hi ha matèries concretes de Dret civil respecte a les quals ni tan sols aquestes comunitats autònomes amb competències en Dret civil poden dictar normativa, podent fer-ho únicament els òrgans competents estatals; aquestes matèries són assenyalades novament pel referit article 149.1.8a: «En qualsevol cas, les regles relatives a l'aplicació i a l'eficàcia de les normes jurídiques, relacions juridicocivils relatives a les formes de matrimoni, ordenació dels registres i instruments públics, bases de les obligacions contractuals, normes per a resoldre els conflictes de lleis i determinació de les fonts del Dret, d'acord, en aquest darrer cas, amb les normes del dret foral o especial».

I, així mateix, aquesta competència exclusiva estatal es predica també de la resta de Drets privats:

1) El Dret mercantil (d'acord amb l'article 149.1.6a. de la Constitució espanyola de 1978 i altres apartats d'aquest article 149.1 que es dediquen a matèries també específiques del Dret mercantil (9a., 11a., 20a., 21a., etc.).

2) El Dret laboral (d'acord amb l'article 149.1.7a. de la Constitució espanyola de 1978).

3) El Dret internacional privat, d'acord amb l'article 149.1.6a. i 8a. de la Constitució espanyola de 1978, en ser de competència exclusiva la normativa processal (on s'incardina la matèria de competència judicial internacional del Dret internacional privat) i les «normes per a resoldre els conflictes de lleis» (on estaria inclosa la matèria de llei o Dret aplicable del dret internacional privat).

### 3.2. El principi de territorialitat dels Drets autonòmics

Com hem recollit, hi ha a Espanya diversos Drets civils. Quins paràmetres seguim per determinar quin d'aquests Drets resulta aplicable a una relació concreta? En primer lloc, hem de partir del principi de territorialitat, en virtut del qual en cadascuna de les comunitats autònomes és aplicable amb preferència el seu propi Dret civil:

#### **Codi civil de Catalunya en el seu article 111-3.1**

«El dret civil de Catalunya té eficàcia territorial, sens perjudici de les excepcions que es puguin establir en cada matèria i de les situacions que s'hagin de regir per l'estatut personal o altres normes d'extraterritorialitat.»

És a dir, que excepte aquells supòsits en què per venir la persona o la relació vinculada a més d'un ordenament jurídic (és a dir, a més d'un Dret civil, ja sigui dels diferents que hi ha a Espanya, ja sigui dels existents en diferents països), la regla general serà l'aplicació a cada territori (Estat o comunitat autònoma) del seu propi Dret civil.

### 3.3. El caràcter supletori del Dret civil denominat comú

Ara bé, com no totes les comunitats autònomes que tenen competència per regular en matèria de Dret civil estan obligades a assumir-la, i, per tant, poden no haver fet ús d'aquesta competència, el Dret civil denominat comú té la condició de Dret civil supletori. Amb això, s'aplica el Dret civil denominat comú a totes aquelles relacions jurídiques en què, tot i ostentar competència una comunitat autònoma per regular-les, no ho ha fet o ho ha fet de forma incompleta.

En definitiva, de tot allò que fins aquí s'ha exposat podem resumir que:

- Aplicarem el Dret civil denominat comú en aquelles matèries que siguin competència exclusiva de l'Estat.
- Quan una comunitat autònoma sigui competent per regular una matèria de Dret civil i efectivament ho hagi fet, davant la doble regulació d'una matèria, aplicarem el principi de territorialitat.
- Finalment, si tot i ser la comunitat autònoma competent per regular una matèria de Dret civil, aquesta no ho ha fet o ho ha fet de forma incompleta, d'acord al caràcter supletori del Dret civil denominat comú, aplicarem a aquesta relació les normes del dret civil denominat comú, de manera íntegra o per completar la regulació incompleta del Dret civil autonòmic.

### 3.4. El caràcter de Dret comú en el Dret civil

D'altra banda, hem de recollir una altra circumstància a la qual haurem d'atendre a l'hora de conèixer quina norma o a quin Dret acudim per regular una relació concreta: el caràcter de Dret comú dins de cada un dels Drets civils.

Per entendre aquest concepte, hem de tenir en compte que cadascun dels Drets civils que coexisteixen a Espanya té una llei o norma bàsica:

#### Vinculació a més d'un Dret civil

Des del punt de vista civil, la vinculació d'una persona a un o altre Dret civil dels que coexisteixen a Espanya ve fixada pel seu veïnatge civil (article 14.1 del Codi civil d'Espanya). Més endavant tornarem sobre aquesta qüestió.

#### Caràcter supletori

El caràcter supletori del Dret civil denominat comú ve establert tant a l'article 149.3 de la Constitució espanyola, com a l'article 13.2 del Codi civil d'Espanya.

Així, per exemple, la norma bàsica del Dret civil denominat comú és el Codi civil d'Espanya de 1889, la norma bàsica del Dret civil de Catalunya és el Codi civil de Catalunya (format per 6 llibres que s'han publicat entre els anys 2002 i 2017), la norma bàsica del Dret foral d'Aragó és el Codi de Dret foral d'Aragó de 2011, la norma bàsica del Dret civil del País Basc és la Llei de Dret civil basc de 2015, etc.

En aquest sentit, com cadascuna d'aquestes normes bàsiques estableixen la regulació general dins el seu Dret civil, s'aplicaran a tots aquells supòsits en què, si bé pot ser aplicable una normativa especial continguda en aquest Dret civil concret, la regulació d'aquesta normativa especial no sigui completa:

### Exemple

Una relació jurídica que neix d'un contracte d'arrendament d'habitatge ve regulada per una llei especial pertanyent al Dret civil (la Llei d'arrendaments urbans de 1994), que regula un contracte d'arrendament especial. Per la seva banda, el Codi civil d'Espanya regula el contracte d'arrendament (en general), i també conté una regulació general de tots els contractes. D'acord amb el caràcter de dret comú del Codi civil d'Espanya, totes aquelles circumstàncies que no vinguin recollides en la Llei d'arrendaments urbans de 1994 resultaran regulades per la normativa general del contracte d'arrendament continguda en el Codi civil d'Espanya, i, així mateix, en ser un contracte específic, per la regulació general de tots els contractes continguda també en el Codi civil d'Espanya de 1889.

I el mateix passa en cadascun dels Drets civils amb la seva normativa bàsica:

Així, en el Dret civil de Catalunya amb el seu Codi civil de Catalunya, tal com propugna expressament el codi en el seu article 111-4: «Article 111-4 CCCat. Caràcter de dret comú. Les disposicions d'aquest Codi constitueixen el dret comú a Catalunya i s'apliquen supletòriament a les altres lleis».

Ara bé, atès que la condició de Dret comú comporta al seu torn una aplicació supletòria, s'acostuma a confondre amb el caràcter supletori del Dret civil denominat comú a què fèiem esment en el subapartat anterior. Però tots dos caràcters són circumstàncies diferents. Així, davant una absència de regulació d'una matèria concreta, en primer lloc haurem d'acudir al Dret comú d'aquest Dret civil concret, i, només si en aquest Dret civil no trobem (dins de totes les seves normes, regles i principis) una regulació del supòsit concret, haurem, en segon lloc, d'acudir al Dret civil denominat comú i aplicar-lo atenent el seu caràcter supletori. És a dir, primer haurem de realitzar un procés d'autointegració dins del Dret civil autonòmic aplicable acudint al Dret comú propi d'aquest Dret civil autonòmic, i, només si aquest procés resulta infructuós, acudir al Dret civil denominat comú, o sigui, realitzar un posterior procés d'heterointegració acudint a les normes d'un Dret civil diferent com a Dret supletori.

### Article 111-5 del Codi civil de Catalunya. Preferència i supletorietat.

«Les disposicions del dret civil de Catalunya s'apliquen amb preferència a qualssevol altres. El dret supletori només regeix en la mesura que no s'oposa a les disposicions del dret civil de Catalunya o als principis generals que l'informen.»

### Dret civil de la Comunitat Valenciana

Tots els Drets civils que coexisteixen a Espanya tenen una llei o norma bàsica a excepció del Dret civil de la Comunitat Valenciana, el qual només regula matèries concretes sense contenir una normativa bàsica del seu Dret. Per aquest motiu molts pensen que no estem davant d'un Dret civil específic.



### 3.5. Les normes per resoldre els conflictes de lleis

Amb tot allò que fins aquí hem exposat, tindríem les regles bàsiques que estableixen els problemes que es donen per la coexistència de diferents Drets civils a Espanya sempre que la relació concreta només aparegui vinculada amb un Dret civil concret. No obstant això, com recollíem en establir el principi de territorialitat, ens podem trobar amb un supòsit que aparegui vinculat amb més d'un Dret; i això pot donar-se:

a) per l'existència d'un element internacional en la relació, que faci que resultin potencialment aplicables els Drets civils de diferents Estats (per exemple, una relació jurídica entre un espanyol i un alemany).

b) per l'existència d'un element en la relació, que faci que resultin potencialment aplicables diferents dels Drets civils que coexisteixen a Espanya (per exemple, una relació jurídica entre una persona amb veïnatge civil aragonès i una altra amb veïnatge civil català).

A aquestes situacions (que excepcionen l'aplicació del principi de territorialitat) se les qualifica com a situacions de conflicte de lleis, ja que entren en conflicte l'aplicació de diferents Drets. Quan el conflicte es dona entre els Drets de diversos estats, es parla d'un conflicte de Dret internacional privat; en canvi, el conflicte es dona entre els diferents Drets civils que coexisteixen dins de l'Estat espanyol, s'ha encunyat el terme *conflicte de Dret interregional*.

#### Conflicte de lleis

Si bé el terme més adequat seria el de Conflicte de Drets, a Espanya s'utilitza aquesta nomenclatura, i es tradueix *law* com «lleis» i no com «Dret».

#### 3.5.1. Conflictes de Dret internacional privat

Com ja explicàvem anteriorment, l'article 149.1.8a. de la Constitució espanyola reserva a la seva competència exclusiva algunes matèries dins el Dret civil, i, entre elles, hi ha la regulació per establir les «normes per resoldre els conflictes de lleis». Així, aquestes normes es recullen a la norma bàsica del Dret civil denominat comú: en el Codi civil d'Espanya, i, en concret, en els seus articles 9 al 12. D'acord amb aquestes normes de conflicte (així se les denomina) es determina el Dret aplicable a una relació concreta amb un element internacional, seguint l'estructura d'aquest tipus de normes:

- un supòsit de fet: que estableix la matèria a la qual s'aplica aquesta norma;
- un punt de connexió, que establirà la circumstància a tenir a compte per a acudir a un o altre dels Drets en conflicte;
- la circumstància o conseqüència jurídica: l'aplicabilitat d'un Dret concret a aquesta situació.

#### Exemple

Segons l'article 10.7 del Codi civil d'Espanya, «las donaciones se regirán, en todo caso, por la ley nacional del donante». D'aquesta manera, s'aplicarà a una donació realitzada

per un francès (donant) a un espanyol (donatari) la llei que regula les donacions en el Dret civil francès, i no les normes del Dret civil espanyol.

### 3.5.2. Conflictes de Dret interregional

Per la seva banda, també es contenen en el Codi civil d'Espanya, en els seus articles 13 al 16, les normes de conflicte interregional. En aquest cas, d'acord amb l'article 16.1, s'apliquen als «conflictos de leyes que puedan surgir por la coexistencia de distintas legislaciones civiles en el territorio nacional» les normes previstes en el propi Codi civil d'Espanya per resoldre els conflictes de Dret internacional privat, si bé amb algunes particularitats. I una d'elles és la prevista a la regla 1a. d'aquest article 16.1: «Será ley personal la determinada por la vecindad civil» (a diferència de la llei personal en els conflictes de Dret internacional privat, que és la de la nacionalitat de la persona). Per això, quan ens trobem una situació de conflicte interregional, és a dir, una relació que apareix vinculada a diferents Drets civils dels que hi ha a Espanya, haurem d'aplicar la norma de conflicte de Dret internacional però en clau de conflicte interregional.

Si segons l'article 10.7 del Codi civil d'Espanya, «las donaciones se regirán, en todo caso, por la ley nacional del donante», aquesta norma en clau de conflicte interregional vindria a dir: «les donacions es regiran, en tot cas, per la llei nacional del veïnatge civil del donant». D'aquesta manera, s'aplicarà a una donació realitzada per una persona de veïnatge civil català (donant) a un de veïnatge civil aragonès (donatari) la llei que regula les donacions segons el Dret civil de Catalunya, i no les normes del dret foral d'Aragó.

## 4. El Dret civil català

Ja hem vist que hi ha diferents Drets civils a Espanya. En aquest apartat, i seguint el cas del Dret civil de Catalunya, explicarem el perquè i com han arribat a la seva situació actual.

El segle XIX a Europa es va caracteritzar en el sentit jurídic per l'etapa coneguda com la codificació. Mitjançant aquesta codificació, i per tal de salvaguardar la seguretat jurídica de la classe preeminent (la burgesia), es va pretendre posar fi a la multiplicitat de normes i codificar el Dret per matèries, és a dir, establir un Codi de cadascuna de les grans branques del dret que contingués de forma metòdica i sistemàtica la regulació completa i ordenada d'una matèria concreta.

Així, per exemple, ens trobem amb l'encara vigent Codi de Comerç de 1885.

Ara bé, en matèria de Dret civil, l'existència de diferents Drets civils territorials i l'oposició dels juristes d'aquests territoris a la seva derogació per part del Codi civil d'Espanya (que pretenia unificar el Dret civil a escala territorial) van comportar múltiples i acalorades discussions en les cambres legislatives durant la tramitació parlamentària d'aquest Codi en concret (és el que es va denominar com la qüestió foral). Fins que, finalment, es va arribar a una decisió intermèdia: es mantindrien «por ahora» (deia el Codi civil d'Espanya) els Drets civils forals o especials dels diferents territoris, realitzant-se apèndixs al Codi civil d'Espanya que continguessin les institucions pròpies d'aquests Drets civils que fos necessari mantenir. Ara bé, només del Dret civil d'Aragó es va publicar aquest apèndix en l'any 1920.

Posteriorment, aquesta idea es va substituir per una altra: fer les denominades Compilacions, ja no com a apèndix al Codi, sinó com a normes especials en què es regulés el conjunt de les institucions jurídiques pròpies de cada un dels Drets civils. I així, en el cas de Catalunya, es va publicar (com a llei espanyola) la Compilació de Dret civil especial de Catalunya de 1960.

Després de la promulgació de la Constitució espanyola i la creació de l'Estat de les autonomies, Catalunya va promulgar (ja com a llei autonòmica) la Compilació de Dret civil de Catalunya de 1984.

Durant tota aquesta etapa postconstitucional, es van promulgar per la Generalitat de Catalunya moltes altres lleis, algunes especials i altres (com el Codi de Successions de 1991 o el Codi de Família de 1998) amb una regulació completa d'una de les matèries del Dret civil. Fins que finalment, amb el nou segle XXI, s'ha iniciat l'any 2002 la codificació del Dret civil català, creant un Codi

civil de Catalunya compost de sis llibres que regulen cadascuna de les matèries respecte a les quals la comunitat autònoma de Catalunya té competència; la publicació de l'últim dels Llibres s'ha produït l'any 2017.

## 5. Les fonts del Dret privat

De forma anàloga a com en llenguatge ordinari el terme *font* al·ludeix a la corrent d'aigua que emana de la terra, al lloc d'on brolla l'aigua, en Dret, amb el terme *font* ens referim a d'on neix el Dret. D'aquesta manera, entenem com a fonts del Dret tot allò que provoca que el Dret es creï.

Hem de distingir les fonts del Dret des del punt de vista material de les fonts del Dret des del punt de vista formal:

- a) Les fonts del Dret en sentit material fan referència a l'òrgan que elabora la norma.
- b) Les fonts del Dret en sentit formal fan referència a les classes o tipus de normes que configuren el Dret.

Des d'aquesta última vessant de fonts en sentit formal, l'article 1.1 del Codi civil d'Espanya estableix que: «Las fuentes del ordenamiento jurídico español son la ley, la costumbre y los principios generales del derecho».

I en un sentit similar es pronuncia l'article 111-1.1 del Codi civil de Catalunya: «El dret civil de Catalunya és constituït per les disposicions d'aquest Codi, les altres lleis del Parlament en matèria de dret civil, els costums i els principis generals del dret propi».

Així, podem parlar com a fonts del Dret de:

1) **La llei.** La referència a «la llei» en el sistema de fonts té un caràcter ampli i material: tota norma jurídica, qualsevol que sigui el seu rang o l'òrgan que l'aprovi. És a dir, fa referència a la llei en sentit material i no a la llei en sentit formal (llei ordinària o llei orgànica). Així, considerem «llei» a les normes jurídiques amb independència del seu rang, és a dir, des d'un precepte constitucional a un ordre ministerial, incloent a les lleis (ordinàries o orgàniques).

L'aplicabilitat d'una o altra d'aquestes lleis en sentit material dependrà del seu rang, sent el superior el rang constitucional, seguit del rang de llei en sentit formal, del rang reglamentari que té per exemple un decret, etc. També gaudeixen de rang de llei altres normes que formen part del nostre ordenament jurídic, com les que emanen del Dret comunitari (per exemple, els reglaments de la Unió Europea) o els tractats internacionals.

2) **El costum.** D'acord amb la Sentència del Tribunal Suprem de data 24 de febrer de 1962, el costum és una «norma jurídica elaborada por la conciencia social mediante la repetición de actos realizada con intención jurídica». És a

### Rang

En aquest sentit diu l'article 1.2 del Codi civil d'Espanya que: «Carecerán de validez las disposiciones que contradigan otra de rango superior».

dir, el costum es converteix en font del Dret i norma jurídica exigible com a conseqüència d'una conducta repetitiva i generalitzada en un lloc o àmbit determinat (l'hàbit es converteix en norma) sempre que es donin en ella els següents elements:

**a) Element material:** l'ús, consistent en la realització d'una sèrie d'actes de manera uniforme i continuada.

**b) Element espiritual:** la convicció de la juridicitat o necessitat l'ús, és a dir, la creença generalitzada que l'actuació d'aquesta forma és vinculant; és l'anomenada *opinio iuris seu necessitatis*.

**c) Element moral:** que no sigui contrària a la moral o a l'ordre públic.

En sentit jeràrquic, d'entre les fonts del Dret el costum se situa en un segon nivell respecte a la llei en sentit material, de manera que el costum «solo regirá en defecto de ley aplicable».

No obstant això, en matèria de dret mercantil, i d'acord amb l'article 2 del Codi de Comerç, els anomenats usos del comerç (que podem assimilar al costum) s'anteposen al Dret civil com a Dret comú: «Los actos de comercio, sean o no comerciantes los que los ejecuten, y estén o no especificados en este Código, se regirán por las disposiciones contenidas en él; en su defecto, por los usos del comercio observados generalmente en cada plaza y, a falta de ambas reglas, por las del Derecho común».

**3) Els principis generals del Dret.** L'últim dels nivells a nivell jeràrquic dins de les fonts del Dret el constitueixen els principis generals del Dret, que només «se aplicarán en defecto de ley o costumbre» (article 1.4 del Codi civil d'Espanya). Es consideren principis generals del Dret aquelles idees fonamentals que informen un Dret concret i que s'extreuen del contingut de les lleis i dels costums. Aquests, a més de la seva funció o caràcter de fonts del Dret, compleixen dins de l'ordenament jurídic una funció informadora (article 1.4 del Codi civil d'Espanya), integradora i interpretativa (article 111-2.1 del Codi civil de Catalunya) del Dret.

Per concloure aquest apartat, si bé no és font del Dret, hem de fer esment a la Jurisprudència: conjunt de resolucions judicials que dicten els òrgans judicials en aplicació i interpretació del Dret. Aquesta, tot i que no és font del Dret, compleix una funció de complement (article 1.6 del Codi civil d'Espanya) i interpretativa (article 111-2.2 del Codi civil de Catalunya) de l'ordenament jurídic.

#### El costum en les lleis

Així ho estableix expressament l'article 1.3 del Codi civil d'Espanya, i, en el mateix sentit, l'article 111-1.2 del Codi civil de Catalunya.

## 6. L'aplicació i eficàcia de les normes jurídiques

### 6.1. La vigència

La vigència fa referència a l'aptitud reguladora d'una norma derivada de la seva existència. Així, perquè una norma existeixi ha de complir els formalismes necessaris per a la seva creació (promulgació, sanció, publicació). Però la seva existència no implica *per se* una vigència de la norma, ja que hi ha normes que, tot i ser existents –en haver estat promulgades, sancionades i fins i tot publicades–, encara no han entrat en vigor. És la mateixa norma la qual ha d'indicar la seva data d'entrada en vigor; i, si res no indica, la norma entrarà en vigor als vint dies de la seva completa publicació en el BOE o al Diari Oficial corresponent (article 2.1 del Codi civil d'Espanya, o, per al cas del Dret civil de Catalunya, article 111-10.1 del Codi civil de Catalunya). Al període comprès des de la seva publicació fins a la data d'entrada en vigor se li denomina període de *vacatio legis*. Des de la seva entrada en vigor, la norma és aplicable; aquesta aplicabilitat derivada de la seva vigència es perllongarà fins a la derogació de la norma, derogació que comportarà la pèrdua de vigència de la norma (article 2.2 del Codi civil d'Espanya, o, per al cas del Dret civil de Catalunya, article 111-10.2 del Codi civil de Catalunya).

Amb tot allò que s'ha dit fins aquí ens hem referit a la vigència temporal de la norma. Ara bé, a efectes de vigència, també hem de tenir en compte una altra circumstància: la vigència territorial de la norma, és a dir, la seva aplicabilitat en un territori concret, ja que tenint els ordenaments jurídics un substrat de territorialitat, l'aplicabilitat de la norma requerirà que aquesta norma estigui vigent en aquest territori concret.

En definitiva, la vigència implicarà l'aplicabilitat de la norma.

No obstant això, també hi haurà ocasions en què sigui aplicable una norma que ja no estigui vigent o no ho estigui en aquest territori concret:

1) D'una banda, quan sigui aplicable una norma que ja hagi estat derogada: serà el cas en què la norma derogatòria mantingui l'aplicabilitat transitòria de la norma derogada. En aquests casos podrà ser aplicable una norma que no té vigència temporal.

#### **Aplicabilitat transitòria de la norma derogada**

D'això solen ocupar-se les disposicions transitòries d'una norma. Així, per exemple, la disposició transitòria primera de la Llei 4/2013, de 4 de juny, de mesures de flexibilització i foment del mercat del lloguer d'habitatges, que modifica la Llei d'arrendaments urbans,

estableix que: «Els contractes d'arrendament sotmesos a la Llei 29/1994, de 24 de novembre, d'Arrendaments Urbans, subscrits amb anterioritat a l'entrada en vigor d'aquesta llei, es continuen regint pel que estableix el règim jurídic que els era aplicable».

D'aquesta manera, si el contracte d'arrendament urbà es va celebrar abans de l'entrada en vigor de la Llei 4/2013, de 4 de juny, de mesures de flexibilització i foment del mercat del lloguer d'habitatges, segueix sent aplicable la normativa que ha estat derogada per aquesta nova Llei, és a dir, pot aplicar una normativa que no està en vigor.

2) D'altra banda, en els supòsits d'aplicació extraterritorial d'un Dret derivats d'una norma de conflicte, en els quals pot resultar aplicable a una relació concreta una norma que no té vigència territorial en el lloc on resulta aplicada (per exemple, conforme a l'article 10.7 del Codi civil d'Espanya, el jutge espanyol aplicarà a Espanya el Dret civil francès a una donació en la qual el donant sigui de nacionalitat francesa).

## **6.2. La ignorància del Dret**

D'acord amb l'article 6.1 del Codi civil d'Espanya: «La ignorancia de las leyes no excusa de su cumplimiento».

És a dir, que el Dret és aplicable encara que les persones a qui s'hagi d'aplicar el desconguin. No és que hi hagi una obligació subjectiva de conèixer tot el Dret, però l'aplicabilitat del Dret no pot deixar-se a l'arbitri de les parts.

## **6.3. Les regles d'interpretació**

A més de la funció interpretativa del Dret que tenen tant els principis generals del Dret (article 111-2.1 del Codi civil de Catalunya) com la jurisprudència (article 111-2.2 del Codi civil de Catalunya), l'article 3.1 del Codi civil d'Espanya estableix les regles d'interpretació de les normes: «Las normas se interpretarán según el sentido propio de sus palabras, en relación con el contexto, los antecedentes históricos y legislativos y la realidad social del tiempo en que han de ser aplicadas, atendiendo fundamentalmente al espíritu y finalidad de aquellas».

D'aquesta manera, es parla de diverses classes d'interpretació: interpretació literal, contextual-sistemàtica, històrica, social i teleològica. I, per buscar el sentit d'una norma, s'ha d'atendre a totes aquestes classes d'interpretació en el seu conjunt, no de forma separada, tot i que el mateix precepte concedeix una preferència especial a l'última d'elles, l'anomenada interpretació teleològica.

## **6.4. L'equitat**

Amb l'equitat es persegueix una aplicació més justa (en el sentit de justícia material) del Dret. D'aquesta manera, el Dret s'adequa al supòsit concret modulant el sentit estricte de la norma per assolir amb la seva aplicació la solució més justa.



Diu l'article 3.2 del Codi civil d'Espanya, després d'establir en el apartat anterior les regles d'interpretació de les normes (i en gairebé idèntic sentit l'article 111-9 del Codi civil de Catalunya), que: «La equidad habrá de ponderarse en la aplicación de las normas, si bien las resoluciones de los Tribunales sólo podrán descansar de manera exclusiva en ella cuando la ley expresamente lo permita».

En definitiva, l'equitat és un criteri a tenir en compte en l'aplicació del Dret, però no pot aplicar-se per si sola l'equitat, sinó només com un mitjà ponderador de les normes jurídiques.

## **6.5. L'analogia**

Una altra de les institucions a què s'ha d'atendre en l'aplicació de Dret és a l'analogia, que consisteix a aplicar una norma prevista per a un supòsit concret a un supòsit diferent d'aquell que aquesta norma regula. D'aquesta manera, se salven les denominades llacunes jurídiques: supòsits concrets que no apareixen regulats pel dret, aplicant a aquests supòsits –per mitjà d'una aplicació analògica– normes que s'han previst per a supòsits diferents però similars.

### **Article 4.1 del Codi civil d'Espanya**

«Procederá la aplicación analógica de las normas cuando éstas no contemplen un supuesto específico, pero regulen otro semejante entre los que se aprecie identidad de razón.»

## 7. Els principis del Dret civil

En aquest nou apartat del present mòdul, analitzarem diversos principis que regeixen en el Dret civil i que, atès el caràcter de Dret comú del Dret civil, s'apliquen també a les altres branques del Dret privat.

### 7.1. El principi dispositiu

Com ja vam recollir al subapartat «Dret civil», la majoria de normes del Dret privat són normes dispositives, és a dir, que els particulars poden modificar-les i només són aplicables en absència de regulació específica establerta pels propis subjectes de la relació. On més incidència té aquesta possibilitat de modificació és en matèria d'obligacions i contractes, on el principi d'autonomia de la voluntat (article 1255 del Codi civil d'Espanya) té més transcendència; no obstant això, quan el Dret considera que una de les parts contractants de la relació és feble (consumidor, arrendatari d'habitatge, treballador), limita aquesta facultat, establint un caràcter imperatiu dels drets que legalment concedeix a aquests subjectes i impedit que puguin renunciar a aquests drets. Per la seva banda, en altres branques del Dret civil –com el Dret civil de família–, ja que es considera reglamenta situacions i relacions d'ordre públic, el Dret estableix majors limitacions a l'autonomia de la voluntat i regula aquesta matèria majoritàriament amb normes imperatives.

En virtut d'aquest principi, el Codi civil de Catalunya estableix el caràcter preminentment dispositiu del Dret civil en el seu article 111-6:

#### **Article 111-6 CCCat. Llibertat civil**

«Les disposicions d'aquest Codi i de les altres lleis civils catalanes poden ésser objecte d'exclusió voluntària, de renúncia o de pacte en contra, llevat que estableixin expressament llur imperativitat o que aquesta es dedueixi necessàriament de llur contingut. L'exclusió, la renúncia o el pacte no són oposables a tercers si en poden resultar perjudicats.»

Com es pot constatar en l'anterior precepte, dos són els límits al principi dispositiu de les normes de Dret civil:

- 1) Que la norma sigui imperativa (o, com afegeix el Codi civil d'Espanya, que la disposició de la norma sigui contrària a l'interès o l'ordre públic).
- 2) Que la renúncia als drets de la norma ho sigui en perjudici de tercers.

En aquest sentit es pronuncia també el Codi civil d'Espanya:

### **Codi civil d'Espanya en els apartats 2 i 3 del seu article 6**

«2. La exclusión voluntaria de la ley aplicable y la renuncia a los derechos en ella reconocidos sólo serán válidas cuando no contraríen el interés o el orden público ni perjudiquen a terceros.

3. Los actos contrarios a las normas imperativas y a las prohibitivas son nulos de pleno derecho, salvo que en ellas se establezca un efecto distinto para el caso de contravención.»

## **7.2. El principi de la bona fe**

En Dret, la bona fe es configura com un model de conducta o estàndard de comportament basat en un conjunt de valors (com la lleialtat, l'honradesa, l'ètica o la rectitud) que la societat considera de necessari compliment tot i que, de forma expressa, no s'hagin plasmat en normes jurídiques de manera explícita. Per això, la societat majoritària els considera com a deures i, conseqüentment, s'imposen en les relacions socials o jurídiques.

Aquest principi consta expressament recollit en l'article 7.1 del Codi civil d'Espanya de la següent manera: «Los derechos deberán ejercitarse conforme a las exigencias de la buena fe».

I així mateix, també ho recull el Codi civil de Catalunya: «Article 111-7. Bona fe. En les relacions jurídiques privades s'han d'observar sempre les exigències de la bona fe i de l'honradesa en els tractes».

Alguns supòsits concrets en què s'entén infringida la bona fe serien els següents:

- Els d'actuació deslleial, que són aquells en què no s'actua d'acord amb la confiança dipositada per l'altra part, o segons allò que l'altra part podia preveure de forma raonable en vincular-se amb qui actua.
- Els de retard deslleial en l'exercici del dret. Aquest supòsit, que la doctrina alemanya anomena *Verwirkung*, comporta l'extinció de la pretensió a la qual es té dret, atès que entrava dins de la lògica per a l'altra part no esperar aquesta reclamació de forma tan tardana.
- Els d'abús de la nul·litat per causes formals.
- Els de no acceptació d'un compliment parcial en una obligació per la falta d'una ínfima part de la prestació.
- Els de no acceptació d'una prestació per un lleuger retard en el termini convingut que havia de complir-se.

### **Retard deslleial en l'exercici del dret**

Supòsit que la doctrina alemanya anomena *Verwirkung* i que comporta l'extinció de la pretensió a la qual es té dret atès que entrava dins de la lògica per a l'altra part no esperar aquesta reclamació de forma tan tardana.

També s'entén infringida la bona fe en supòsits que, per les seves particularitats, gaudeixen de substantivitat pròpia:

- Els que contravenen la prohibició de l'abús de dret.
- Els que es refereixen a la doctrina dels actes propis.

A ells fem esment en els dos següents subapartats.

### **7.2.1. La prohibició de l'abús de dret**

A diferència de la bona fe, aquesta institució no al·ludeix a l'obligació de complir uns deures, sinó que l'abús de dret prohibeix ultrapassar els límits necessaris per aconseguir la finalitat que dona sentit a aquest dret (normalment la satisfacció objectiva de l'interès del seu titular), ja que és aquesta finalitat, i no una altra, la que fa que l'ordenament jurídic consideri digne de tutela aquest dret concret.

En aquest sentit, d'acord amb la Sentència del Tribunal Suprem de data del 14 de febrer de 1944, la figura de l'abús de dret es troba integrada pels elements essencials següents:

- «a) uso de un derecho, objetiva o externamente legal,
- b) daño a un interés no protegido por una específica prerrogativa jurídica,
- c) inmoralidad o antisocialidad de ese daño, manifestada en forma subjetiva (cuando el derecho se actúa con la intención de perjudicar o sencillamente sin un fin serio y legítimo) o bajo forma objetiva (cuando el daño proviene de exceso o anormalidad en el ejercicio del derecho).»

També l'article 7 del Codi civil d'Espanya recull legalment aquest principi:

#### **Article 7, apartat 2 del Codi civil d'Espanya**

«La Ley no ampara el abuso del derecho o el ejercicio antisocial del mismo. Todo acto u omisión que por la intención de su autor, por su objeto o por las circunstancias en que se realice sobrepase manifiestamente los límites normales del ejercicio de un derecho, con daño para tercero, dará lugar a la correspondiente indemnización y a la adopción de las medidas judiciales o administrativas que impidan la persistencia en el abuso.»

### **7.2.2. La doctrina dels actes propis**

En aquest cas, és el Codi civil de Catalunya el qual recull expressament aquest principi, en virtut del qual els subjectes han de ser conseqüents amb els seus actes:

**Article 111-8. Actes propis**

«Ningú no pot fer valer un dret o una facultat que contradigui la conducta pròpia observada amb anterioritat si aquesta tenia una significació inequívoca de la qual deriven conseqüències jurídiques incompatibles amb la pretensió actual.»

En virtut d'aquest principi, la conducta duta a terme per una persona restringeix la seva llibertat d'actuació posterior, ja que se li prohibeix actuar en contra dels actes realitzats amb anterioritat.

**7.3. El frau a la llei**

Finalment, el frau a la llei suposa la utilització del Dret per infringir el Dret. El subjecte utilitza una norma jurídica (denominada *norma de cobertura*) no prevista per a l'ús concret que fa d'ella amb la finalitat d'infringir la norma jurídica (denominada *norma defraudada*) que es preveu per a aquest supòsit. D'aquesta manera, obté un resultat contrari al perseguit pel conjunt del Dret per a aquest supòsit concret.

En cas de frau a la llei, l'ús fraudulent d'una altra norma no comportarà la finalitat perseguida pel defraudador, sinó que aquest es veurà igualment sotmès a la norma que tracta d'eludir.

**Article 6.4 del Codi civil d'Espanya**

«Los actos realizados al amparo del texto de una norma que persigan un resultado prohibido por el ordenamiento jurídico, o contrario a él, se considerarán ejecutados en fraude de ley y no impedirán la debida aplicación de la norma que se hubiere tratado de eludir.»

## 8. El temps en el Dret civil

### 8.1. El còmput del temps

En molts dels preceptes del dret civil es fa referència a la concessió de terminis, de tal manera que es fa necessari tenir clares les pautes per al seu còmput.

La regla general ens ve establerta en l'article 5 del Codi civil d'Espanya:

#### Article 5 del Codi civil d'Espanya

«1. Siempre que no se establezca otra cosa, en los plazos señalados por días, a contar de uno determinado, quedará éste excluido del cómputo, el cual deberá empezar en el día siguiente; y si los plazos estuviesen fijados por meses o años, se computarán de fecha a fecha. Cuando en el mes del vencimiento no hubiera día equivalente al inicial del cómputo, se entenderá que el plazo expira el último del mes.

2. En el cómputo civil de los plazos no se excluyen los días inhábiles.»

Podem constatar que en les normes de Dret civil els terminis es computen tenint en compte els dies naturals, a diferència del còmput dels terminis en Dret processal del qual s'exclouen els dies inhàbils (dissabtes i festius).

Així mateix, cal tenir en compte la diferència entre els terminis fixats per dies i els terminis fixats per mesos o anys. En el primer cas, el còmput del termini comença al dia següent; en canvi, en els terminis fixats per mesos o anys el termini finalitzarà al final del dia equivalent del mes o any següent.

No obstant això, aquesta regla general presenta algunes excepcions, com el cas de l'edat, en què el dia del naixement es computa sencer; així ho expressen tant el Dret civil denominat comú (article 315 del Codi civil d'Espanya) com el Dret civil de Catalunya (article 211-4 del Codi civil de Catalunya).

### 8.2. La prescripció extintiva i la caducitat

Una de les institucions jurídiques de Dret civil vinculades amb el temps és la prescripció. D'acord amb aquesta, la unió del temps amb altres requisits provoca efectes jurídics de diversa índole, ja que:

- Bé té l'efecte de provocar l'adquisició d'un dret, en aquest cas es denomina *prescripció adquisitiva* o *usucapió*.
- Bé té l'efecte de provocar l'extinció d'un dret, en aquest cas rep el nom de *prescripció extintiva*.

Centrant-nos en la prescripció extintiva –i per tal de distingir-la de la caducitat que veurem en el subapartat següent–, hem de dir que aquesta prescripció provoca l'extinció d'un tipus concret de drets: les pretensions relatives a drets disponibles. Amb el terme *pretensió* ens referim al dret a reclamar d'altri una acció o una omisió, és a dir, que faci alguna cosa o deixi de fer-ho.

Una altra de les institucions jurídiques vinculades al temps és la caducitat. La caducitat també provoca l'extinció, en aquest cas, de les denominades accions o poders de configuració jurídica, les quals caduquen (és a dir, s'extingeixen) un cop transcorregut el temps per al qual van néixer aquestes facultats.

#### **Terminis de caducitat**

Per exemple, són els que es concedeixen per reclamar pels vicis ocults d'una cosa comprada, els que s'atorguen per anul·lar un contracte per un vici en el consentiment o els que permeten optar per una determinada nacionalitat o veïnatge civil, etc.

Els diferents Drets civils estableixen en la seva normativa determinades regles pel que fa a la prescripció, i també terminis diferenciats per a les diferents pretensions exercitables.

Així, per exemple, trobem, en matèria de Dret civil:

- les normes del dret civil denominat comú, contingudes en els articles 1930 a 1939 i 1961 a 1975 del Codi civil d'Espanya,
- les regles del Dret civil de Catalunya (articles 121-1 a 121-24 del Codi civil de Catalunya).

I, pel que fa a la normativa de Dret mercantil, s'estableixen especialitats pel que fa a la prescripció en els articles 942-954 del Codi de Comerç publicat mitjançant el Reial decret de 22 d'agost de 1885.

Per la seva banda, respecte a la caducitat, ni el Codi civil d'Espanya ni el Codi de Comerç realitzen una regulació expressa de la caducitat, que sí ve en canvi regulada en el Codi civil de Catalunya (articles 122-1 a 122-5).

Una última distinció entre la prescripció extintiva i la caducitat és que la primera d'elles ha de ser al·legada pel reclamat, mentre que la caducitat és aplicable fins i tot d'ofici, és a dir, sense que el reclamat la al·legui. Gràcies a això podem afirmar que la caducitat extingeix el dret, mentre que la prescripció no extingeix el dret, sinó només la pretensió per reclamar-lo. I, per aquest motiu,

#### **Prescripció extintiva**

En moltes ocasions ens referim a ella simplement amb el nom de prescripció, sense adjectivar com extintiva, ja que fem servir el terme de usucapió per la qual provoca l'efecte adquisitiu.

#### **Articles del 1940 al 1960 del Codi civil d'Espanya**

Per la seva banda, els articles 1940 a 1960 del Codi civil d'Espanya regulen la prescripció adquisitiva o usucapió.

#### **Pagament o cobrament de l'indegut**

Institució que ve regulada en els articles 1895-1901 del Codi civil d'Espanya.

l'obligat que paga un deute del qual la pretensió per a reclamar-la està prescrita no té dret a reclamar la seva devolució, ja que el deute no queda extingit per la prescripció: no ens trobem davant d'allò que l'ordenament jurídic qualifica com a pagament o cobrament de l'indegut.



## Exercicis d'autoavaluació

1. El Codi Civil de Catalunya està actualment format per...

- a) un llibre.
- b) cinc llibres.
- c) sis llibres.

2. Quina d'aquestes afirmacions és més correcta:

- a) El Codi civil d'Espanya només s'aplica a Catalunya si així ho determinen les normes de conflicte interregional.
- b) El Codi civil d'Espanya s'aplica a Catalunya si la matèria no està regulada pel Codi civil de Catalunya.
- c) El Codi civil d'Espanya no s'aplica a Catalunya en tenir Catalunya el seu propi Codi civil.

3. Les fonts del Dret són...

- a) La llei i la jurisprudència.
- b) La llei, el costum i la jurisprudència.
- c) La llei, el costum i els principis generals del Dret.

4. Com a regla general, les normes de dret civil són:

- a) Imperatives o, el que és el mateix, de *ius cogens*.
- b) Analògiques.
- c) Dispositives.

5. Per mitjà de la prescripció s'extingeixen pel pas del temps:

- a) Pretensions.
- b) Poders de configuració jurídica.
- c) Drets reals per mitjà de la usucapió.

## **Solucionari**

### **Exercicis d'autoavaluació**

1. c

2. b

3. c

4. c

5. a

## Bibliografia

Per als diferents mòduls d'aquesta assignatura es recomana la consulta d'aquestes dues lleis:

El Codi civil d'Espanya (en una versió actualitzada i vigent).

El Codi civil de Catalunya (en una versió actualitzada i vigent).

Així mateix, seria interessant completar l'assignatura amb material bibliogràfic corresponent a la denominada part general del Dret civil. En aquest sentit, es recomana el següent manual, que també ens valdrà per al mòdul «El Dret de la persona física i jurídica», ja que en Dret civil s'acostuma a explicar de forma conjunta la part general i la part del Dret de la persona:

**Vaquer Aloy, A.** (coord.) (2016). *Dret civil. Part general i Dret de la persona* (2a. edició). Barcelona: Editorial Atelier Llibres Jurídics.

